

Kettős tükörben

Szavaztak a színikritikusok: az eredmény alább olvasható, egyenként, részletesen és összegezve. Voltaképp nincs is hozzáfűznivaló.

Valami azért mégis.

A színikritikus tagozat tagjai egy percig sem gondolták, hogy a színikritikusok díját mindenki egyforma lelkesedéssel fogadják, és egy percig sem állították, hogy a szezonról így kiállított kép teljes, megdönthetetlen és ellentmondást nem tűrő. Ez utóbbi legfőbb bizonyítéka a szavazás módja. Nem igyekszünk kollektív döntést hozni, még kevésbé szeretnénk egy testület közösen elfogadott határozataként föltüntetni tagjainak sokszor ellentmondó véleményét. Vállaljuk az ellentmondást, mert úgy véljük, hogy az elhallgatott vitáknál, amelyek az egyetértés látszatát keltik, többet ér az egymással szembeállított nézetek nyilvánossága. Vitatkozni is csak akkor lehet, ha ismerjük egymás véleményét.

Valljuk be, hogy mindez egy kicsit játék. Játék a szubjektivitással, az évről maradt emlékekkel, az élmény visszaidézésével – és a számokkal. Mindannyian tudjuk, hogy a művészi produktumot, az esztétikumot nem lehet versenyként értékelni, mérhető egységekre váltani vagy statisztikává rögzíteni. Játsszani mégis érdemes, és ez a játék nem megy végre (se pénzre). Nincs szigorúan ítélő zsűri, amelynek minden tagja ismer minden produkciót. Gyakorló színikritikusok vannak, némelyek több, némelyek kevesebb előadást látnak, és az évad végén

átgondolják, hogy mi tetszett nekik legjobban. Akad, aki szabadkozik, hogy kevés előadásra jutott el, mások ez okból nem is szavaznak. Tagadhatatlan, hogy nem minden magyarországi előadás indul egyenlő eséllyel. A főváros előnyben van a vidékkel szemben. Az évad végi bemutató – frissebb az élmény – előnyben van az évad elején látottal szemben. De az érték rendszerint mégis áttör az esetlegességen. Ezúttal is sok szavazatot kaptak száz kilométeres körön túl fekvő színházak, miközben néhány „kéznél levő” teátrum nem szólhatott bele a versenybe. S az évad első feléből is jócskán kerültek győztesek.

A játék akkor igazi, ha komolyan vesszük a játékszabályokat. Ilyen játékszabály például, hogy az a produkció a legjobb, amelyik a legtöbb szavazatot kapta, függetlenül az első helyezések abszolút számától. A játék szépségét növeli, hogy a szavazatokhoz mellékelte rövid értékelésekből kirajzolódik az évad élmézőnye. A kritikus, ha nem restelli néhány összefoglaló sor leírására a fáradságot, udvarias gesztusával azoknak adózik, akik művészi élményben részesítették. Igen nagy kár, ha ez elmarad. Így egy kicsit a színikritika vizsgálója is a színikritikusok díja, nemcsak az előadásoké. Amikor számolgatjuk, hogy elég produkciót láttunk-e a felelős szavazáshoz, akkor eltöprenghetünk azon: vajon nem tartozik-e szavazás nélkül is a hivatásunkhoz, hogy szemelgetés helyett átfogó, összevetésekre alkalmas képet igyekezzünk rajzolni a színházról. Vajon az egyes kritikáknak nem kell-e tartalmazniuk a viszonyítás momentumát? Az éppen értékelt előadás megítélésének nem része-e, hogy milyen helyet foglal el a színházi környezetben?

A kritikust saját felelősségére ébreszti ez a játékosan komoly szavazás. Erre mutat a résztvevők örvendetesen nagy száma. Nemcsak tanúi, hanem részesei is vagyunk a színházművészet mozgásának, a szemléletek differenciálódásának, az értékrend változásának. A kritika visszatükrözi a színházat, amely a valóság tükre. A színikritikusok díja így kettős tükör: a valóság minősíti.

Színikritikusok díja 1981/82

A legjobb új magyar dráma: ÖRKÉNY ISTVÁN: FORGATÓKÖNYV

A legjobb előadás: ÁCS JÁNOS rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (PETER WEISS: MARAT/SADE)

A legjobb női alakítás: UDVAROS DOROTTYA (Háromgarasos opera, Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: GARAS DEZSŐ (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: GOBBI HILDA (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: MAJOR TAMÁS (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: DAVID BOROVSZKIJ színpadképe (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

Összesen harminchét kritikus szavazott. A hét díj öt előadás között oszlik meg. A díjnyertesek a díszletkategoría kivételével impozáns fölényrel nyertek. Az eredmény egyik érdekessége, hogy a legjobb előadás kategóriájában összesen három produkciónak volt számottevő esélye: a nyertes *Marat/Sade* mellett a *Csikisomlyói passió* és a *Háromgarasos operának*. Meglepő, hogy a drámakategoróriában tíz

művet jelöltek az első helyre, de egy kivétellel mindegyikük csak egy-egy szavazatot kapott. Még érdekesebb, hogy a legjobb női alakítás díját elnyerő Udvaros Dorottya elsőprő arányú győzelme mellett további hét szavazaton hét színésznő osztozik. (Ketten nem jelöltek senkit a díjra.) A legjobb férfialakításra javasoltak között összesen tizenöt név szerepel, az epizódkategoróriában huszon-

három, a női epizodisták listáján pedig tizenhét. A díszlet- illetve jelmeztervezők sora is szokatlanul hosszú: tizenhat névből áll.

A „dobogós helyezések” – ahol ezt egyáltalán meg lehetett állapítani – a következőképpen alakultak. Az elsőnek befutott Garas Dezső mellett Máté Gábor, illetve – egyenlő szavazattal – Benedek Miklós és Rajhona Ádám a további sor-

rend. Gobbi Hildát Csákányi Eszter és Pogány Judit követi; Major Tamást pedig Szombathy Gyula. A díszlettervező David Borovszkij nyomában szorosán: Pauer Gyula, majd Götz Béla és Szakács Györgyi.

Végül az abszolút főlénytel nyertesek listája: a *Forgatókönyv* tizenkilenc, a *Marat/Sade* huszonnégy, *Udvaros Dorottya* pedig huszonnyolc szavazatot kapott.

ABLONCZY LÁSZLÓ

Film–Színház–Muzsika

A legjobb új magyar dráma: Hubay Miklós: Tűz-szedők

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház). Az évad további produkcióiban is kiemelkedő alakítást nyújtott.

A legjobb férfi alakítás: Hegedűs D. Géza (Közműves Kelemen, Pesti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Pogány Judit (Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház); Högye Zsuzsa (Zürzavaros éjszaka, veszprémi Petőfi Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Ferenczy Csongor (Csiksomlyói passió, Várszínház)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház); Fehér Miklós (Közműves Kelemen, Pesti Színház)

Különdíj: Szakácsi Sándor (*Uri muri*, Vigszínház); Novák Ferenc (*Csiksomlyói passió*, Várszínház; *Közműves Kelemen*, Pesti Színház)

Az egyik különdíjat minden évben mint az évad kivételes teljesítményét kellene megnevezni. Ami több volna a szokásos értelemben vett színészi munkánál. Ez évben Szakácsi Sándor az *Uri muriba* való beugrása érdemel ilyen kivételes elismerést.

A másik különdíj Novák Ferenc koreográfusé, aki az évad két jelentős produkciójának, a *Csiksomlyói passió*nak és a *Közműves Kelemen*nek a mozgását tervezte. Nem egyszerűen betétanyagként szolgáltak a táncok, hanem elmélyült, feszes dramaturgiai érvénnyel a színházi produkciók gondolatiságát erősítették és emelték emlékezetessé.

APÁTI MIKLÓS

Film–Színház–Muzsika

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: Ljubimov rendezése a Nemzeti Színházban (Bertolt Brecht: Háromgarasos opera)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Szakácsi Sándor (*Uri muri*, Vigszínház)

A legjobb női epizódalakítás: Papadimitriu Athina (Csiksomlyói passió, Várszínház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Buss Gyula (Kék a tenger, Thália Színház)

A legjobb díszlet: Fehér Miklós (A csata, Madách Színház)

BÁNYAI GÁBOR

Magyar Televízió

A legjobb új magyar dráma: Hernádi Gyula: Drakula

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina; Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Cserhalmi György (Oresztész, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Horváth Zsuzsa (Csetepaté Chioggiában, miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Máté Gábor (Marat/Sade; Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb jelmez: Szakács Györgyi (Marat/Sade; Chicago, kaposvári Csiky Gergely Színház; Koldusopera, szolnoki Szigligeti Színház)

Különdíj: Major Tamás („Az év színházi intézménye”)

Hosszú időn át a színházat csinálók mindig azt vetették a színházról írók szemére, hogy klikkekbe tömörülve klikkérekeket vesznek figyelembe értékítéleteiknél – finomabban úgy fogalmazták ezt, hogy feltűnően el voltunk kötelezve egyik vagy másik színházi irányzat, színházi stílus mellett. Ne foglalkozunk most e vád igazságtartalmával vagy okaival – annyi azonban, azt hiszem, lezögezhető, hogy az utóbbi két-három év ebben a tekintetben bizonyos oldódást hozott, jobban lehetett figyelniük „pártállásra” való tekintet nélkül a valós színházi eredményeket.

Félek, hogy most ismét új helyzet állt

elő. Ismét olyan művi viták rázkódtatják a színházi világot, hogy a becsületes kritikus kénytelen esztétikai voksaiban világnézetét, ideáit, utópiáit előtérbe tolni. Bocsnát: mindez nem magyarázkodik. Csak azt kívántam jelezni: egy színészi alakítást az is minősít, hogy „jaj-csak-baj-ne-történjen” típusú retrográd előadásban született-e vagy nekem-nekünk szóló üzenetben fogalmazódott-e; egy jelmezt, egy díszletet az is minősít... de nem ismétlem önmagamot.

Hát ezért tudtam volna kiosztani valamennyi kategória díját a felejthetetlen kaposvári *Marat*-előadásnak, különdíjakat adva Lukács Andornak, Jordán Tamásnak, Pogány Juditnak, Csákányi Eszternek, Bezerédy Zoltánnak – és még sorolhatnám, egészen a káprázatos dramaturgi-fordítói alkotást produkáló **Eörsi Istvánig**. Hogy mégsem szűkítettem le ennyire választásaimat, annak az az oka, hogy szubjektív és bizonyosan elítélendő mércém és emlékezetem szerint ide kívánkozik még néhány név és cím.

A remek évadot produkáló Nemzeti (Katona József!) Színházban a *Háromgarasos opera* (Ljubimov), a *Mirandolina* és az *Oresztész* (Zsámbéki Gábor) vagy a *Boldogtalanok* (Székely Gábor) vitték sikerre azt a színházeszményt, amit a kaposvári *Egy hónap falun* (Ascher Tamás), a szolnoki *Hamlet* (Paál István) és *Liliom* (Babarczy László), a miskolci *Angliai Erzsébet* (Csizsár Imre) és a vigszínházbeli *Forgatókönyv* (Valló Péter) csendített meg ugyancsak. És vitatható vonásai ellenére idetartozónak érzem-velem a győri *Hamlet* (Bódy Gábor és Szikora János) csakúgy, mint a szolnoki *Koldusoperát* (Sándor Pál), a győri Hrabalt (Szikora) éppúgy, mint a kaposvári *III. Richárdot* (Babarczy).

S ami a színészeket illeti: ott még föl-tűnőbb a bőség. Ha most mégis csak a felsorolásra jut hely – magam is fájlalom ezt az igazságtalanságot. Szívesen emlékszem Töröcsik Mari Peachumnéjára, Almási Éva külön előadást involváló makrancos Katájára, Timár Éva Angliai Erzsébetére – Gobbi Hilda öserejű alakítására a *Boldogtalanok*ban, Sinkó László méltó partnerségével, Básti Juli érett asszonyiságára a Turgenyev-előadásban, s elálló fülű asszonyparódiájára egy Feydeau-bohózatban – Rajhona Ádám, Blaszkó Péter, Kern András vagy Andorai Péter minden színpadi megszólalására –, Balázsovits Lajos és Bálint András kettősére a játékszíni *Vadkacsából*, Benedek Miklós elsőprő lendületére a *Mi-*

randolinában, Kovács Lajos heroikus küzdelmére Hamlet alakjával, Balkay Géza ironikus istenére és Gelley Kornél fanyar királyára az *Orestészben*, Máthé Erzsébet tragikus bolondozásaira a Goldoni-előadásban; s egy másik Goldoniban, a miskolciban, Körtvélyessy Zsoltra.

Bizonyos, hogy a szavazólista igazságtalan szűkítésén az iménti felsorolás sem segített. Bár annyit kérnék, hogy esetleges döntetlenekben fentebbi kiemeléseim voksnak minősüljenek!

BARABÁS TAMÁS

Esti Hírlap

A legjobb új magyar dráma: Csiksomlyói passió

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina; Háromgarasos opera, A medikus, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Tahi Tóth László (Amadeus, Vígszínház)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

Különdj: Meddig lehet elmenni? (Vidám Színpad)

Bármilyen kitűnő írónak tartom – a színpadon is – Örkény Istvánt, bármilyen hódolója vagyok a *Macskajáték* meg a *Tóték* színpadi változatának is, a *Forgatókönyvet* nem tudtam ennyire megszeretni. Az évad többi új magyar darabjáról nem is szólva... Ma is a *Boldogtalanok*at (Füst Milán) érzem a kiemelkedően legjobbnak, de hát az felújítás. Így hát a *Csiksomlyói passió*t, Balogh Elemér és Kerényi Imre színpadi játékát választottam annál is inkább, mert előadása egészen pompás volt. Ezért írom Kerényi Imre nevét „a legjobb előadás” rubrikába, bár itt már erős a verseny. Szinte csak célfotó döntött nálam Kerényi javára Ljubimovval (*Háromgarasos opera*), Zsámbéki Gáborral (*Mirandolina* és *Thália szekerén* – egy Jókai-dramát ilyen élvezhetővé tenni!), Székely Gáborral (*Boldogtalanok*), Kazimir Károllyal (*A szent kíséret* hosszú évek óta a legjobb produkciója a Tháliának), Ascher Tamással (*Egy hónap falom*), valamint a rendezőként debütáló Garas Dezsővel (*Ezek a kísértetek!*) szemben.

A legjobb új magyar dráma: Örkény István Forgatókönyve a Vígszínházban (Szilágyi Tibor és Reviczky Gábor) (Iklády László felv.)

A legjobb női alakításnál figyelembe vettem Törőcsik Marit (*Háromgarasos*), Básti Julit (*Egy hónap falom*), Högye Zsuzsannát (*Házmestersirató, Zűrjaváros éjszaka*), a *Bécsi gyorsban* kiugrott Papadimitriu Athinát – s végül is a *Háromgarasos* hősnőjének s a *Mirandolina* címszereplőjének a nevét, az Udvaros Dorottyaét írtam be.

Nagyon tetszett Márkus László Harpagonja, a Tordy Géza–Gálffy László kettes az *Amadeusban*, Székelyi József (*Ezek a kísértetek!*), Haumann Péter (*Jutalomjáték*) s Benedek Miklós (*Mirandolina*) – de legjobban Garas Dezső tetszett a *Háromgarasosban*.

Kár, hogy a következő kategóriában nem az angol–amerikai szót használjuk: a *supporting* (támogató) actor kifejezés nálunk nem is létezik, másodfőszeressel lehetne leginkább fordítani, jelzi tehát, hogy nem villanásnyi megjelenésről van szó, amihez mi az epizód szót asszociáljuk. Magam az előbbi értelemben gondolkodom, ha a listán szereplő kategóriákban az epizód szóval jelöljük is. Gondoltam Bánsági Ildikóra, aki egy gyenge darab idegesítő előadásában (Crommelynck: *Forrón és hidegen*) nyújtott kimagaslót, a mind szebben fejlődő Hámori Ildikóra (*Ezek a kísértetek!*, *A két árva*, *Csiksomlyói passió*), Ronyecz Mária-ra (*Háromgarasos* és *Boldogtalanok*). Igazán csodálatos azonban Tolnay Klári (*Sorsválasztók*) és Gobbi Hilda (*Boldogtalanok*) volt – s én Gobbi nevét írtam be végül is. Ugyanez férfiban? Szintúgy erős mezőny: itt van Bessenyei remek Csörgőheő Csulija (*Uri muri*), a *Mirandolinában* remeklő Major Tamás, a *Forgatókönyvben* Szombathy Gyula, *A medikusban* s a *Háromgarasosban* Dörner György, a *Fősvényben* Körmendi János, a *Bubusban* Horváth Gyula és Zana József – s a szavazatomat Tahi Tóth Lászlóra mint II. József-re (*Amadeus*) adom.

Pauer Gyula remek díszletet csinált a Jókai-darabhoz, de David Borovszkijé a szavazatom, az övé még eredetibb (*Háromgarasos*). S végül javaslat egy különdíjra: hosszú évek óta nem volt ugyanis olyan jó politikai kabaréműsor, mint a *Meddig lehet elmenni?* a Vidám Színpadon.

BÁRON GYÖRGY

Magyar Rádió

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Vallai Péter (Spi-onjáték, győri Kisfaludy Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Máthé Erzsébet (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: –

A legjobb díszlet: Bachmann Gábor, Erdély Miklós, Haraszty István, Nagy Bálint, Pauer Gyula, Rajk László, Szegő György színpadképe (Bambini di Praga, győri Kisfaludy Színház)

A színházi élet nem műkorcsolyaverseny vagy táncdalfesztivál: az elsőség aligha dönthető el pontozással. Különösen az idén nehéz a pontozóbíró helyzete: a szokásosnál is síkosabb jégre kell kiállnia. A színházról szóló vitákban magasra csaptak az indulatok, s vele felkavartott az irracionális gőze is. A Nemzetit például, mely Vörösmartytól, Jókaitól Füst Milánon át Kornisig igen következetesen törekedett a magyar dráma értékeinek bemutatására és műsoron tartására – kedvező kritikai visszhanggal övezve –, ki tudja, miért, a magyar dráma elhanyagolásában marasztalták el. Igaz,

„kísérletinek” is bélyegezték (a színház mindig „kísérlet”), holott azt a realista stílust játszotta, csak keményebben és erőteljesebben, amelyet az eszképpista „csevegő színház” nálunk olyannyira lejárattott. A szavak elvesztették értelmüket, a tényeket hanyag mozdulattal kidobták az ablakon. Csoda, hogy e helyzetben egyáltalán nézhető előadások születtek. Hozzászólások persze ezek is az áldatlan vitához, méghozzá a legrokonszenvesebb módon: az evidenciák erejével. Ilyen evidencia számomra a kaposvári *Marat*. Egyetlen produkció mérhető hozzá: a nemzetibeli *Mirandolina*. A legjobb magyar drámával már nehezebb a helyzet, különösen a tavalyi esztendő után, amikor egy évadban került színpadra két olyan jelentős opusz, mint Kornis *Hallelujája* és Nádas *Takarítása*. De a tavalyi mezőnyből a két „erdélyi” dráma, Sütő András *Szuzsai menyegzője* és Székely János *Hugenottákja* is magasan favorit lenne az idén. A *Forgatókönyv* csak kényszerű választás eredménye: kidolgozatlan, felemás, a téma igazi mélységei fölött – igaz: bravúrosan – elsikló mű; elmarad Örkény legjobb darabjaitól. A győri *Bambini di Praga* színpadképének jelölése másfajta problémákat vet föl. Messze az évad legjobb színpadképe ez, ugyanakkor funkcionálisnak aligha nevezhető: súlyával valósággal agyonnyomja az előadást. Mégis, akárhogyan is, az év legjobb, legeredetibb díszlete e kollektív munka; hogy nem tudott funkcionálissá, élővé válni, arról nem megalkotói tehetnek. Udvaros Dorottya díjazása a *Mirandolináért* és a *Háromgarasos operáért* megint csak evidencia; személyében – a *Szűzvár* és a *Ripacsok* című film is bizonyosság rá – az utóbbi évek legjelentősebb színésznőtehetsége tűnt fel. Szerencséje volt, hiszen – akárcsak a legjobb epizodistának jelölt Máthé Erzsébet – színvonalas előadásokban léphetett színpadra; a tehetség önmagában, tudjuk, kevés. Vallai Péter a bravúros győri *Spionjátékért* – melyben nem egyszerűen szerepet játszott, hanem maga volt az egyszemélyes előadás – talán nem is színészi elismerést, hanem különdíjat érdemelne. Valamilyen díjat mindenképp.

BARTA ANDRÁS

Magyar Nemzet

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a

kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; *Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Benedek Miklós (*Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Kari Györgyi (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás (*Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: Szegő György díszlete; Szakács Györgyi jelmeze (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

BÉCSY TAMÁS

ELTE, Világirodalmi Tanszék

A legjobb új magyar dráma: Csörsz István: *Kék a tenger*. A dráma csak viszonylagosan jó; érdeme, hogy a „nemzedéki problémának” új aspektust ad, s mellőz minden elcsépelet „modern” megoldást. Észreveszi a másik nemzedék érdemeit és hibáit egyaránt.

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Hacser Józsa (*Kék a tenger*, Thália Színház)

Elsősorban azért szavaztam rá, mert az utóbbi időben kevés feladatot kapott, de most bebizonyította: kitűnő színésznő.

A legjobb férfi alakítás: Bessenyei Ferenc (Naplemente előtt, Várszínház)

A legjobb női epizódalakítás: Schütz Ila (Fösvény, Madách Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Szombathy Gyula (*Forgatókönyv*, Vígszínház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: –

BOGÁCSI ERZSÉBET

Magyar Nemzet

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Benedek Miklós (*Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Győry Franciska (Amerikai álom, szolnoki Szigligeti Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Sipka László (*Bambini di Praga*, győri Kisfaludy Színház)

A legjobb díszlet: Pauer Gyula (Thália szekeren, Katona József Színház)

Egyet-egyet választani a kilencvenegyéből: magyar színházaknak ennyi színjelölését néztem meg az elmúlt szezonban. A kemény feladaton könnyebbít az, ha kitűnő találatok, sajnos az is, ha édeskeves az esélyes. Már-már rivális nélkül versengett a *Forgatókönyv*, Örkény István tragédiája – a szerző műfaji megjelölése szerint –, amelynek pedig adekvát formáját nem leltem meg a vígszínházi előadás. Fénylő tehetsége feltűnt Udvaros Dorottyanak, néhány esztendeje már. Hosszú ideje hittem Benedek Miklósban, a zajtalanabb pályaszakaszokban is. És hiszek abban, hogy a mi színházművésztünk is megtanulhat abszurdul, groteszkül, s uram bocsá' egykoron – nem bélyege, de lényege szerint – valóban avantgardul. E tárgyban jeles tanítványokként jegyeztem meg (Paál István színjátékában) Győry Franciskát, nemkülönben (Szikora János rendezésében) Sipka Lászlót, az ő személyében végképp olyan színészt, akinek pedig se neveltetése, se munkálkodása nem sugallta mindaddig e stílus eminensét. Nincs kritikusi munka, amelynél nehezebb volna megszabadulni az egyéni ízlés, sőt, az erkölcsi ítélet ösztökélésétől, mint e szavazatok megadásakor. Semmilyen támogatásra sem volt szüksége a *Marat halálának*, Ács János vakmerő Weiss-színrevitelének, amely messzi kimagaslott a szikárságig sallangtalan gazdagságával, gondolatával. És becsületével. A kaposváriak között a legkevésbé kaposvári ő, nem nyers, nem nyomasztó, de érzékeny, megejtő. S egyszer csak vadóc-konok, vas-kemény... felelősségvállaló. Ezt pártfogolom.

BULLA KÁROLY

Magyar Televízió

A legjobb új magyar dráma: –

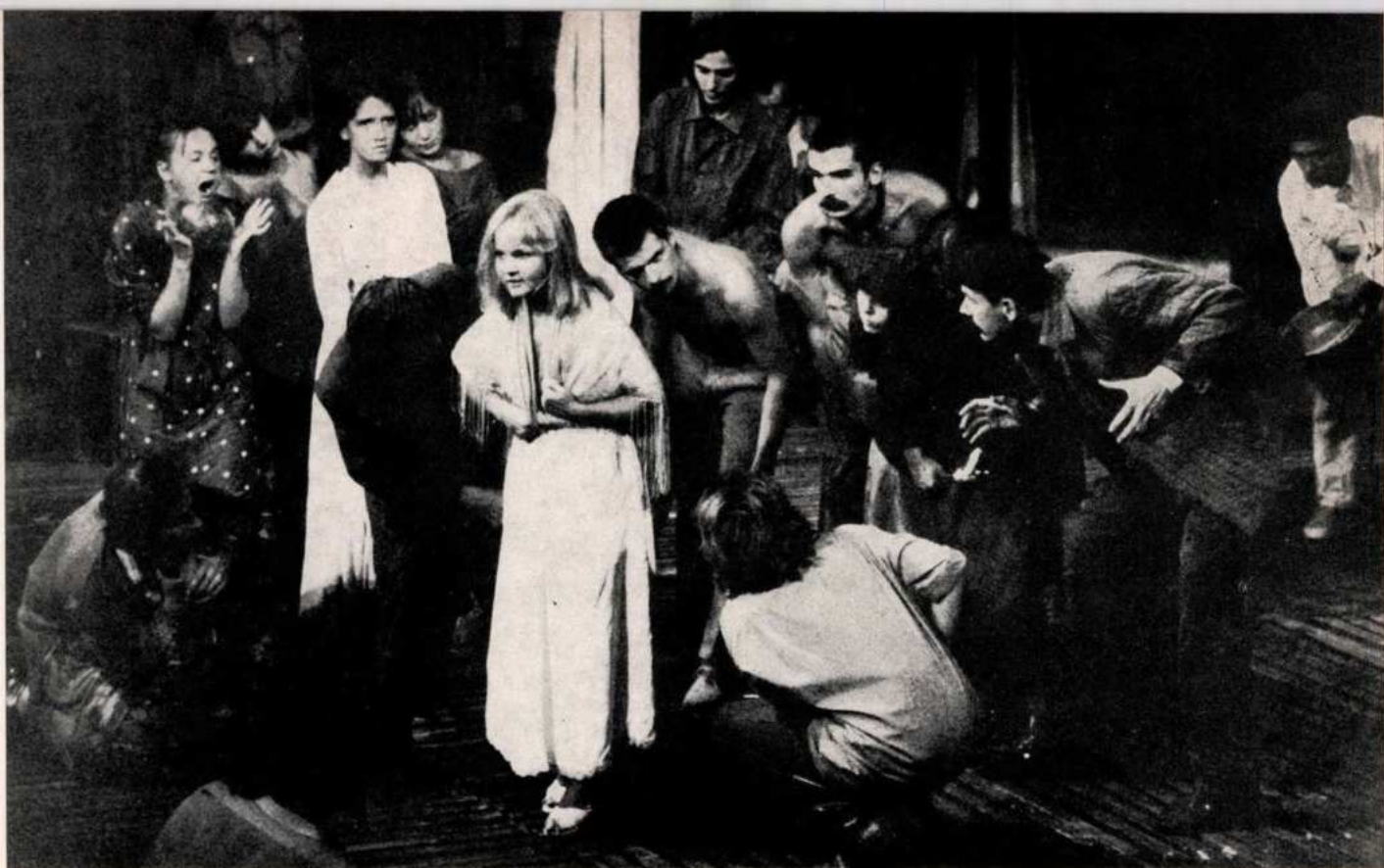
A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Rajhona Ádám (Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Hőgye Zsuzsa (Zürzavaros éjszaka; Házmastersirató, veszprémi Petőfi Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Reviczky Gábor–Szombathy Gyula–Gáspár Sándor (Úri muri, Vígszínház)

A legjobb előadás: Ács János Marat/Sade-rendezése a kaposvári színházban (Fábián József felv.)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

CSABAINÉ TÖRÖK MÁRIA SZÍNHÁZ

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina; Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Rajhona Ádám (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Csákányi Eszter (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Bezerédy Zoltán (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: Szegő György díszlete és jelmeze (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)

CSAKI JUDIT Népszava

A legjobb magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv.

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi alakítás: Máté Gábor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Pap Vera (Amadeus, Vígszínház)

A legjobb férfiepizódalakítás: Major Tamás (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

CSIK ISTVÁN

Ipari Minisztérium

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv

A legjobb előadás: Jurij Ljubimov rendezése a Nemzeti Színházban (Bertolt Brecht: Háromgarasos opera)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Hámori Ildikó (Csiksomlyói passió, Várszínház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Sarlai Imre (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: Székely László (Boldogtalanok, Katona József Színház)

Könnyű, de ugyanakkor hallatlanul nehéz feladatnak éreztem az évad legjobb teljesítményeit rangsorolva megnevezni

azt, amit a legjobbnak érzek. Sajnálatosan könnyűnek, mert viszonylag kevés előadás emelkedett ki az évad átlagából, s ez a kevés – a *Háromgarasos opera* például, vagy a *Csiksomlyói passió*, hogy néhány példát is idézzek – alaposan az átlag fölé emelkedett; és örvendetesen nehéz, mert ezekben az előadásokban az együttes munka olyan nagyszerű egyéni teljesítményekből állt össze, amelyeket szinte lehetetlen rangsorolni.

A legjobb díszlet vagy jelmez díjának esetében nem azért haboztam, mert más díszletekkel összemérve Székely László díszlete nem állt volna meg az első helyen, hanem azért, mert nem, illetve nem egészen új. Néhány éve, Szolnokon már ugyanebben a sejtelmesen nyomasztó térben került színre Füst Milán drámája. Mégis erre szavaztam. Részben azért, mert ez a *Boldogtalanok* egy másik színház másik produkciója; részben azért, mert abban a régi évadban – még nem osztottunk díjakat...

ÉZSIÁS ERZSÉBET SZÍNHÁZ

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Sinkó László

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya a Mirandolinában (Nemzeti Színház)

(Boldogtalanok, Katona József Színház)
A legjobb női epizódalakítás: Csonka Ibolya f. h. (Thália szekerén, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Balkay Géza (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

Az évad legjobb új magyar drámájának Örkény István *Forgatókönyvét* tartom. Örkényt ugyanaz a téma foglalkoztatja, mint legtöbb művében – az elmúlt negyedszázad magyar történelme –, de módszere eltér a korábbi drámáktól. Sajátos groteszk világát ezúttal a cirkuszfilm-színház hármass írói eszközével teremti meg. A *Forgatókönyv* fő erénye, hogy egy modellhősn keresztül érzékeltetni tudja a kor skizofréniáját, a koholt perek lélektanát, a magyar történelem ellentmondásos korszakának kusza szövevényét.

Peter Weiss *Marat-Sade*-ja nemcsak az évad legjobb előadása, hanem Ács János pályáján is fontos állomás. A fiatal ren-

dező első színpadi munkái óta (Gombrowicz: *Esküvő*, Wedekind: *Tavaszi ébredése*) generációjának egyik legígéretesebb tehetsége. A kaposvári *Marat/Sade* – direkt aktualizálások nélkül – döbbenetesen mai és korszerű előadás, amely ismét jó példája az összehangolt csapatmunkának.

Udvaros Dorottya üstökösként robbant be a magyar színjátszásba, és azon kevesek közé tartozik, aki népszerűségét a divat múltával is megőrzi. Udvaros Dorottya ugyanis született tehetség, aki bármilyen szerepet el tud játszani. Pollyja éppúgy, mint Mirandolinája az évad legjobb alakítása.

Sinkó László Huber Vilmos-alakítása Füst Milán *Boldogtalanok*jában számomra nem volt váratlan. A színész sok-sok korai főszerep és az elmúlt évek számos kiemelkedő epizód szerepe után jutott el élete egyik legjobb alakításához. Ez a papi nyomdász, Füst Milán egyik boldogtalanja, Sinkó megformálásában ismerős mai ember, aki kommunikációképtelenségével, önpusztító természetével elrontja a saját és a körülötte levők életét.

Van a Katona József Színház *Thália szekerén* című előadásában egy epizód-szereplő, akire oda kell figyelni: a vízárús kislány. Alakítója, a bemutató idején még főiskolás Csonka Ibolya villanásnyi szerepében szavak nélkül is eljátssza azt az áhítatot, amit a színház kelt benne.

Balkay Géza számos drámai főszerep után játszotta el Zsebes Jakabot, a *Háromgarasos opera* egyik bandatagját. Bizonyítva ezzel, hogy nincs kis és nagy szerep, csak jó színész, aki minden feladatot magas művészi színvonalon old meg. Ez a szerep ugyanakkor lehetőséget adott számára, hogy megcsillantsa fanyar humorát, amelyet eddig nem ismertünk.

David Borovszkij diszlete a Nemzeti Színház *Háromgarasos opera*-előadásában Brechtet és Ljubimovot egyaránt szolgáltatta. Az emeletes piros autóbusz frappáns ötlet, remek vizuális látvány és jól funkcionáló játéktér volt.

FÖLDES ANNA

Nők Lapja

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Szombathy Gyula (Forgatókönyv, Vígszínház)

A legjobb díszlet: Kastner Péter (Autóbusz, debreceni Csokonai Színház)

Aggasztóan kevés töprengéssel szavaztam az idén. Nem mintha megfontolatlanabb lettem volna, mint az elmúlt években: egyszerűen alig volt számbajöhető választék. A magyar drámák forrása – reméljük, átmenetileg – szinte kiapadt. Legrosszabb előadott új magyar dráma még könnyebben akadt volna, de szerencsére nem erre szavaztunk. Az évad kiemelkedő, világszínvonalú előadásának Ljubimov *Háromgarasos operá*ját tartottam és tartom. Annak, hogy mégsem erre adtam szavazatomat, az az oka, hogy Ljubimov, meggyőződésem szerint, más mezőnyben – Brookkal, Strehlerrel – versenyez. Neki a mi elismerésünk már nem jelenthet valódi ösztönzést, báto-

rítást, mint Ács Jánosnak, aki előadásról előadásra igazolja a szakma belévetett bizalmát. Ács az idén a *Marat/Sade*-dal nemcsak egy kiváló és komplex, minden síkján átgondolt előadást hozott létre, de legyőzte egy emlékezetünkben nagynak őrzött nemzeti színházi előadás és egy kegyetlenségében megrendítő film emlékét is.

A női alakítások mezőnyében Udvaros Dorottya (*Háromgarasos opera*: Polly) egyetlen esélyes vetélytársának a Mirandolinát alakító Udvaros Dorottyát éreztem, ez azonban a szavazatok végső értékelésénél mellékes. Rajta kívül csak Dobos Ildikó Árva Bethlen Katáját emelném ki a sorból. A férfiak közül Cserhalmi György Oresztészét tartom még említésre méltónak. Az epizódalakítások rovatához érve, úgy érzem, igazságtalan voltam: ha a *Forgatókönyv* más évadban kerül bemutatásra, habozás nélkül és örömmel adom a díjat Sarlai Imrének, a *Boldogtalanok*-ban nyújtott alakításáért. Örkény Novotni erdészének életre keltése azonban olyan mester-munka, amely nem maradhat díjazatlanul még akkor sem, ha az irott kritikák szuperlatívuszai már méltó módon honorálták Szombathy Gyula teljesítményét.

Végezetül: az ember azt hinné, szürke évből, közepes mezőnyből könnyű kiemelkedni; a valóság – úgy látszik – ennek ellenkezőjét bizonyítja.

GESZTI PÁL

Magyar Hírlap

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: –

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (*Háromgarasos opera*, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (*Boldogtalanok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás (*Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: –

GYÖRGY PÉTER

ELTE, Esztétika Tanszék

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya

(*Háromgarasos opera*; *Mirandolina*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Máté Gábor (*Marat/Sade*, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Kari Györgyi (*Marat/Sade*, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Bubik István (*Mirandolina*, Nemzeti Színház)

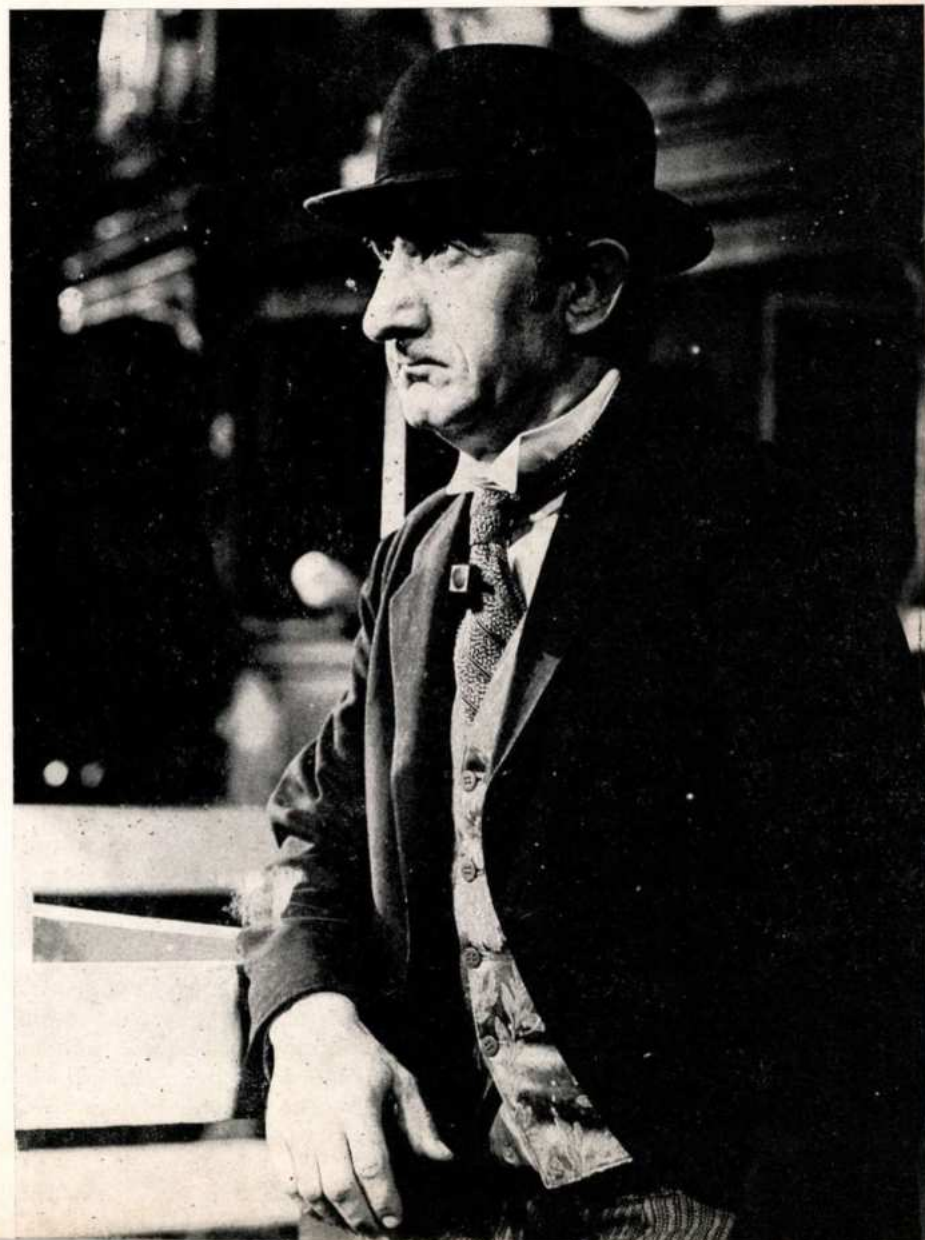
A legjobb díszlet: Bachmann Gábor (Hamlet, győri Kisfaludy Színház)

1. Nem tudom, szükséges és lehetséges-e a nem (mutattak be) szavazatát indokolnom. Mindenesetre, ebben az évadban nem láttam olyan új magyar drámát, amit jónak nevezhetnék, így nem áll módomban egyet sem a legjobbbnak

tekinteni. Általában véve sem tartom jónak például Csurka idejű munkáját (*Reciprok komédia*), e dráma mindössze rutin, Csurka saját formájához képest is gyenge. Illyés műve (*Sorsválasztók*) saját életművét tekintve, nem tartozik a kiemelkedő darabok közé. Fejes bemutatója – függetlenül indulatosságától és végig-gondolatlanságától – nem igazán dráma. Ami sajnálatos: nem láttam Pilinszky pécsi bemutatóját (*Gyerekek és katonák*), amit az objektivitás kedvéért mindenképp illő bevallanom.

Mindez nem jelenti, hogy a magyar színházak ne játszottak volna idén is kiváló magyar műveket. Legfeljebb nem az idejű terméséről volt szó. (Például Füst Milán *Boldogtalanok*-ja a Katona József Színházban.)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső a Háromgarasos operában (Nemzeti Színház)

2. Ács János rendezése, Peter Weiss: *Jean Paul Marat üldözöttese és meggyilkolása*. . . Kaposvár, Csiky Gergely Színház.

E művet, amint azt többek között döbbenetes látogatottsága is mutatta, nem pusztán Ács János alkotói útján belül kell jelentős és meghatározó állomásnak tekintenünk. Alapvető ez az előadás a kaposvári színház és az egész magyar színház számára is.

Ez az előadás: igazi színházi esemény volt. Vitathatatlanul válaszolt jó néhányra azok közül a kérdések közül, amelyekre itt és ma színház válaszolhat. (És amelyekre így válaszolnia is kell.) Azaz óhatatlanul válaszolt jó néhányra azok közül a kérdések közül, amelyekre bárhol válaszolhat.

Rendezés és színészek, a közönség és a színház olyan szövetségre léptek, amire színházba menvén (dolgozni és nézni) általában lépni óhajtanak, de amely szövetséget megkötni oly ritkán nyílik alkalom.

Ács János színháza avantgarde (úttörő), kegyetlen és nem kegyetlenkedő. Ez az előadás nem esztétizált, mitikus erők szabadultak fel, Ács nem megidézte a kultúrát, hanem teremtette. A *Marat* komoly bizonyíték arra, hogy ez a színház ereje teljében van, mostoha és lehetetlen körülmények ellenére is maximális feladatok megoldására képes. (Nem tartom a kaposvári körülményeket különösen lehetetlennek. Csak annyira lehetetlenek itt a körülmények, mint vidéken általában. Ez viszont ismert és nem itt taglalandó, de említendő tény.)

A *Marat*-előadás új minősége olyan hagyományokra épül, melyek e színház legsajátosabb szokásai, közösségi munkájának eredményei. A *Marat* tehát nem egyszeri bravúr. Egy hosszú és kemény munkafolyamat egyik állomása. Szakmailag (ha létezik ez a szűkítés) olyan feladatot old meg ez az előadás, amely előtt nem egy magyar színház áll: a közösségi munka és individualitás egységének, díszlet és játék összeforrottságának, szövegmondás és mozgás azonos minőségének feladatát.

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya Pollyja (*Háromgarasos opera*). Udvaros Dorottya Pollyja (és Mirandolinaja az évad végén) egyaránt világosan bizonyítja, hogy e színésznő, függetlenül életkorától, teljesen felkészült arra, hogy valódi alkotótárrá, komoly feladatok végrehajtójává legyen. Kalózdala talán az évad (de az előadásnak feltétlen) legfé-

lemetesebb perceit jelentette; olyan sugárzó erő áradt e pár percből, amit csak az igazi színészek munkája nyomán ismerhetünk. Hajlanék arra, hogy a *Mirandolinát* már-már jutalomjátéknak tekintsem, ha a III. felvonás nem lenne oly átkozott ravaszul és zseniálisan végiggondolva. A sima és túlságosan is egyértelmű Goldoni-szöveg Zsámbéki kezén árnyalt és ugyanakkor – gorombán gyorsan – valóságosan irgalmatlan lesz. Mirandolina könyörgése a bocsánatért, riadalma az általa keltett és ellenőrizhetlenné lett szenvedélyektől, mindaz, amit Udvaros pár hangsúllyal felvillant, a világ való, iszonyú arcára mutat. Udvaros véres komolysággal mondhatja, hogy még ez egyszer megúsztam. Így Zsámbéki rendezésében Udvaros ismét megmutathatta, hogy valós tragikái képességekkel, drámai erővel rendelkezik. És ez épp oly érdem, mint az a vitathatatlan természetesség, amivel levette e várost a lábáról, és amely érdem (remélhetően) nem koptható el pár év alatt.

Máté Gábor (a legjobb férfialakítás) mint Kikiáltó Weiss *Marat*-jában. Felejthetetlen járása, zsebre vágott keze laza ballonjában, mozdulata, amivel végigsimít haján. Érthetetlen nyugalma és rémületesen higgadt, tagolt hanghordozása. És Máté sírása a végén. Egyedül álló alakja az összerombolt színpad sötétjében, reszkető válla, fel-felcsukló zokogása. Nem elemezhető itt, hogy mi mindent sirat, mi múlik el ezekben a percekben. Sírása egyértelműen egyet mutat meg: mi minden került a történelem iszonyú személtádjába. Máté kívülállója a névtelenek képviselőjét jelenti: nem vesz részt az eseményekben, de semmit sem felejt. Olyan férfi ő, aki nem vesz részt *Marat* és Sade vitájában, de részvéte az egyes sorsok iránt, kíméletlen higgadsága, jelenléte ítélet. Alapvető, és hangsúlyozandó, hogy alakítása nem létezhetne sem Jordán, sem Lukács alakítása nélkül.

Női epizód: Kari Györgyi, a Weiss-drámában. Kari hosszú évek óta kiváló, a szülési jelenetben, *Marat* anyjaként pedig egyértelműen remek. Olyan ősi erővel tör fel belőle a kiáltás, mint Ács egész darabjának ereje ezt célozza: a mítosz keletkezésének pillanata ez.

Férfiepizód. Bubik István szolgálja a *Mirandolinában*. Szöveg szerint Bubik szerepe szinte semmi. Mindent, amit látunk, Bubik teremtett (a Zsámbéki által nyújtott keretek között). Mindez egész egyszerűen a mesterség diadala. Nem ka-

rakter, több. Bubik főszereplővé vált, holott „csak” áll, és fogát csikorgatja, lépked, mint a Gólem, ordít torkaszakadtáig: *Mirandolina*. . .! Utolsó villanása, átugrása a ruhaszártó köteleken: tökéletes és pontos poén. Bubik mindenképp kiváló, és szőgyenteljes, hogy ez megfeletes.

Díszlet. Annak ellenére, hogy az előadás sikertelen, elégtelen volt, Bachmann Gábor munkája a *Hamlethez* (Győr). E monstrum, mely a színpad és a játék lényege is lett, teljesen új szín a magyar díszlet történetében. Olyan látványbeli és minőségbeli törekvés, amely mindenképp díjat érdemel. (Szerintem.) Annak ellenére, hogy kudarc lett az előadás, annak ellenére, hogy a játék zétésetett, olyan kísérlet volt, amely felejthetetlen. (És szinte nevétségesen szimbolikus, hogy épp ez a díszlet égett el.)

HERMANN ISTVÁN

ELTE, Esztétika Tanszék

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: Szirtes Tamás rendezése a Madách Színházban (Shakespeare: Makrancos hölgy)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Huszti Péter (Makrancos hölgy, Madách Színház); Hegedűs D. Géza (Kőműves Kelemen, Pesti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: –

A legjobb férfi epizódalakítás: Szerednyei Béla (Makrancos hölgy, Madách Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: –

ILLÉS JENŐ

Film–Színház–Muzsika

A legjobb új magyar dráma: Sarkadi Imre: Kőműves Kelemen; Örkény István: Forogatókönyv

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Bessenyei Ferenc (Úri muri, Vígszínház)

A legjobb női epizódalakítás: –

A legjobb férfi epizódalakítás: Fekete Tibor (Elveszett paradicsom, kecskeméti Katonai József Színház)

A legjobb díszlet: Götz Béla (Csiksomlyói passió, Várszínház)

Különdj: Novák Ferenc (színpadi koreográfiái)

KOLTAI TAMÁS SZÍNHÁZ

A legjobb új magyar dráma: Örkény István:
Forgatókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése
a kaposvári Csiky Gergely Színházban
(Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya
(Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Máté Gábor (Ma-
rat/Sade; Hermelin, kaposvári Csiky
Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Pogány Judit
(Egy hónap falun, kaposvári Csiky Ger-
gely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás
(Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Donáth Péter (Liliom,
szolnoki Szigligeti Színház)

Azt hiszem, minél tovább magyarázza egy kritikus a „szavazócéduláját”, annál több embert sért meg. Ugyanis a következő variációk lehetségesek: 1. Egyértelműen kiemelkedő volt valamely produkció – következésképp a többiek a nyomába sem jöhetnek. 2. Sokan nyújtottak csaknem egyforma teljesítményt (már ez sem tiszta öröm a fölsoroltaknak), tehát a „nyertes” úgy érezheti, hogy a bíráló külön kegyet gyakorolt a kitüntetésével. 3. Senkit sem tart a díjra méltónak – ha még részletezi is az indokait, valósággal feketelistát készít.

A fentieket megfontolva sem tehetek mást, mint hogy először is ideírom azoknak az *előadásoknak* a címét, amelyek igazán tetszettek az elmúlt évadban. (Tudatosan vállalva a „tetszés” fogalmát mint szubjektív, nem-esztétikai kategóriát.) Tehát: a *Nők iskolája* Boglárlellén (rend. Babarczy László), a *Háromgarasos opera* a Nemzeti Színházban (rend. Jurij Ljubimov), az *Egy hónap falun* Kaposváron (rend. Ascher Tamás), a *Boldogtalanok* a Katona József Színházban (rend. Székely Gábor), az *Albee-egyfelvonásosok* Szolnokon (rend. Paál István), a *Kőműves Kelemen* a Pesti Színházban (rend. Marton László), a *Liliom* Szolnokon (rend. Babarczy László), a *Mirandolina* a Nemzeti Színházban (rend. Zsámbéki Gábor), a *Marat/Sade* Kaposváron (rend. Ács János).

A fölsorolt előadások *nem egyformán* tetszettek, mégis sokáig töprengtem volna fölöttük, a nüanszokat mérlegelve, ha nincs köztük egy, amelyik elődönti a kérdést. A választást végül az tette könnyűvé, hogy a *Marat/Sade*-ot több évadra

A legjobb női epizódalakítás: Goggi Hilda a *Boldogtalanokban* (Katona József Színház)

visszamenően is páratlan produkciónak tartom; olyanak, amely a lehető leg-rövidebb – egyenes – vonalat húzza élet és színház közé.

További választásaim egyszerre szólnak a kitüntetett *alakításnak* és az *előadásnak*, amelyben létrejött. Ezzel is jelezni szeretném, hogy 1. a részletesítmény a legkritikább esetben választható el a produkció egészétől; 2. az egyén szereplése nem lehet független a teljes színpadi mű szellemi orientációjától, mondanivalójától.

Egyedül Udvaros Dorottyaival tennék kivételt, akkor is, ha a *Háromgarasos opera* vagy a *Mirandolina* előadása csapnivaló volna (ami gyakorlatilag lehetetlen, mert akkor Udvaros sem lehetne *ennyire* jó). Pollyként és Goldoni fogadósnőjeként elsősorban önmagának adta föl a leckét: most már mindig ezt fogjuk elvárni tőle.

Garas Dezső (Peachum a *Háromgarasosban*) és Rajhona Ádám (Arnolphe a *Nők iskolájában*) a „dobogón” áll nálam (s még melljük „szorul” Benedek Mik-

lós Ripafrattája); ugyanígy az epizodisták közül Eperjes Károly (Fabrizio a *Mirandolinában*) és Tahi Tóth László (II. József az *Amadeusban*). Máté Gábor Kikiáltója a *Marat*-előadás zárópillanatával került a legfelső lépcsőre – ilyen katarzist ritkán éltem át színházban –; Major Tamás pedig azzal a szomorú bolondériával, ami a *Mirandolina* Forlípópoli őrgrófját „figurából” egy életfilozófia képviselőjévé teszi. A női epizódszereplők-nél Pogány Judit (*Egy hónap falun*) pontos portréja mellett Kari Györgyi *Hermelin*-beli fölvilanása maradt emlékezetes.

A díszletekről szólva: sajnáltam a győri „team” önmagában káprázatos, mégis elfecsérelt *Bambini di Praga*-masinériáját; a bayreuthi ünnepi játékokon talán lett volna rá mecénás (föltéve, ha megfelelő Wagner-operát is találnak hozzá). Végül – bármennyire szellemes volt Pauer Gyula színpadképe a *Tbália szekeréhez* – azért szavaztam Donáth Péter szolnoki *Liliom*-díszletére, mert lényegileg meg-

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás a *Mirandolinában* (Máthé Erzsivel és Csonka Ibolyával, Nemzeti Színház)

határozta az előadás számomra revelatív alapelképzelését.

S hogy miért a *Forgatókönyv*? Elismerem: nem a legjobb Örkény-dráma. De Örkény-dráma. Sajnos, az életmű utolsó darabja. „Hommage à Örkény?” Nem; erre nem szorul rá a *Forgatókönyv*. De érdemes figyelmeztetni arra a társadalmi és színpadi mércére, amelyet a *Macskajáték* és a *Pisti a vérzivatarban* szerzője állított föl.

KÖHÁTI ZSOLT

Filmkultúra

A legjobb új magyar dráma: Páskándi Géza: *A vadorzó*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Timár Éva (Angliai Erzsébet, miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Lukáts Andor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház; Liliom, szolnoki Szigligeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Csákányi Eszter (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Máté Gábor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb díszlet: Szlávik István (Angliai Erzsébet, miskolci Nemzeti Színház)

Tanuló évadértékelőnek tekintem magamat: néhány esztendővel ezelőtt – akkori lehetőségeim folytán – sokkal átfogóbb képet alkothattam színházi helyzetünkről.

Újabbban többnyire vidéki előadásokat láttam; szavazataim jellegének ez a leg-

főbb magyarázata. Ott voltam a vidéki színházak fővárosi vendégjátékainak néhány előadásán is – vajha esztendőkkel ezelőtt, erejük teljében mutathatták volna meg ilyen koncentrált program keretében, mit is tudnak! –, s bár a teljesítmények mérlege fölöttébb kiegyenlítettlen, az a határozott benyomásom, hogy ismét a vidéktől várható színházművészetünk egészének további fejlődése. Már csak azért is, mert a budapesti gondok vitatható megoldását szolgáló vitatható korrekciók hatását még nemigen mérhetjük le. De ne legyünk eleve igazságtalanok és türelmetlenek, várjuk ki a végét!

Szóval, én a kaposváriak *Marat/Sade*-előadását, a miskolciak *Angliai Erzsébet*-ét egészen kitűnő, stílárisan egységes – bár például homlokegyenest eltérő törekvéseket reprezentáló – produkcióknak tartom. A miskolciaknál még az a csoda is megtörtént, hogy élete tán legnagyobb alakításában virágzott ki valaki, akit én eddig a tisztos középszer mezőnyébe soroltam. És – ha ez még az évadhoz tartozik egyáltalán – figyelmünkbe ajánlom Egervár-Zalaegerszeget: Ruszt *Tom Paine*-ja azt ígéri, hogy egy darabig a Balatontól északnyugatra kell betájolnia magát a szakmai zarándokoknak.

KÖRÖSPATAKI KISS SÁNDOR

Új Tükör

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Básti Juli (Chicago, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfialakítás: Cserhalmi György (Oresztész, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: –

A legjobb férfi epizódalakítás: –

A legjobb díszlet: Götz Béla (Csiksomlyói passió, Várszínház)

Miért éppen ezek a darabok, ezek a művészi teljesítmények ötlöttek emlékezetembe? Meg nem mondhatom. Munkám olyan természetű, hogy az évad előadásainak immár évek óta rendszeresen csak a kisebb részét láthatom. (Olvasószerkesztő vagyok.) Pontos kimutatást a bemutatókról nem vezetek, így csakis a színházban szerzett benyomások erejére és szerkesztőségi folyosókon, baráti társaságban elhangzó beszélgetések, viták emlékére hagyatkozhatom. Gyarló, nem megbízható mérce. Remélem, másoknak jobb van.

LUKÁCSY ANDRÁS

Magyar Hírlap

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Szilágyi Tibor (Forgatókönyv, Vígyszínház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Újlaki Dénes (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: –

MÉSZÁROS TAMÁS

Magyar Hírlap

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Pauer Gyula (Thália szekeren, Katona József Színház)

Különdíj: Ágacska (Játékszín)

MIHÁLYI GÁBOR

Nagyvilág

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forгатókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Szombathy Gyula (Forгатókönyv, Vígszínház)

A legjobb díszlet: David Borovszkij (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

Nem kell elégedetlennek lennünk az elmúlt színházi évaddal. Láthattunk nyolc-tíz jelentős, magas színvonalú, örömet okozó előadást, s a világszínház mai apályállapotában ez az eredmény jó átlagnak mondható. Egy-egy országban másutt sincs több nyolc-tíz jelentős rendezőegységénél, akinek a munkáira mindig érdemes figyelni. Ez a gárda nálunk is kialakult, és ezt a névsort egy-két eltéréssel szakmai egyetértés ismeri el.

Az elmúlt évből mindenekelőtt Ács János *Marat/Sade*-rendezését kell kiemelnem, amely ritka teljesítményre volt képes; a színpadi játék és közönség teljes együttlélegzésére. Vissza tudta állítani a színház szakrális voltát, az előadás legjobb értelemben ünneppé vált. Bármily kitűnő és jelentős volt is Ljubimov magyarországi *Háromgarasos opera*-rendezése, a szakralitásnak ezt az élményét csak pillanatokra hozta létre, igaz, a felvonásvégi, megrázó erejű kettős finálékban. A maguk módján eseményt jelentettek Székely és Zsámbéki rendezései a Nemzeti Színházban. Ascher Tamás, Babarczy László, Gothár Péter és Paál István rendezéséért érdemes volt leutazni Kaposvárra, Szolnokra.

Sajnálatos azonban, hogy rendezőink kevés kivételtől eltekintve továbbra is egy „Száz híres dráma”-kötetből válogatnak. A repertoár évek óta ismétlődik, az új rendezések többnyire másod-, harmadkopiái vagy csak félig sikerült variánsai a korábbi nagy sikerű eredetieknek.

Az új dráma – ez tagadhatatlan – világszerte hiánycikk. (De az elmúlt évtizedek terméséből még lenne mit pótolni. Különösen a méltatlanul elhanyagolt német nyelvterületről.) A drámairodalomnak

David Borovszkij játéktere a Háromgarasos operához (Nemzeti Színház) (Iklády László felvételei)

ebben az apályában Örkény István idén színre került *Forгатókönyve* még a dagályperiódus egyik utolsó hulláma.

A kiugró színészi teljesítmények nem véletlenül a méltott rendezői produkciókhoz kapcsolódnak. A mindinkább elszaporodó bulvárelőadások módot adhatnak egy-egy kiváló színésznek arra, hogy megcsillogtassa virtuóz játéktechnikáját, de minthogy a szerepeknek sincs mélységük, a színészi játék sem mehet le a mélységekig. Ez hamisan is hangzana a derűs kórusban. Mi, kritikusok viszont az ilyen önfeltárukozójátékot becsüljük, értékeljük manapság, mert úgy véljük, csak így lehet valami lényegeset, újat mondani a mindig változó, mindig titokzatos emberről.

MORVAY ISTVÁN

Esti Hírlap

A legjobb új magyar dráma: Csiksomlyói passió

A legjobb előadás: Csiszár Imre rendezése a miskolci Nemzeti Színházban (Peter Buckmann: ...Most mind együtt!)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina; A medikus, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Incze József (Mi lesz veled, emberke?, Thália Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Balogh Emese (Naplemente előtt, Várszínház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Eperjes Károly (A medikus; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Szlávik István (...Most mind együtt!, miskolci Nemzeti Színház)

NAGY PÉTER

ELTE, Világirodalmi Tanszék

A legjobb új magyar dráma: Szabó Magda: A csata

A legjobb előadás: Kerényi Imre rendezése a Várszínházban (Csiksomlyói passió)

A legjobb női alakítás: Szakács Eszter (Fatornyok, Várszínház)

A legjobb férfialakítás: Kálmán György (Fatornyok, Várszínház)

A legjobb női epizódalakítás: Kubik Anna (Csiksomlyói passió, Várszínház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Cseke Péter (A csata, Madách Színház)

A legjobb díszlet vagy jelmez: Lehet, hogy legjobb volt, de jó nem volt.

NÁNAY ISTVÁN

SZÍNHÁZ

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forгатókönyv

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina; Háromgarasos opera; A medikus, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Pogány Judit (Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Sarlai Imre (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: Rajk László alapdíszlete (Bambini di Praga, győri Kisfaludy Színház)

Szavazatomhoz három megyegyezést kívánok tenni:

1. Míg az előző évadban a legjobb magyar dráma címéért több mű közel egyforma eséllyel versenghetett volna, ebben a szezonban az új magyar bemutatók – egy kivételével – a máról a mához szólás igénye, a problémaérzékenység, a gondolati kiérleltetés és a dramaturgiai-szakmai kidolgozottság tekintetében meg sem közelítették a legjobb címhez elvárható, sőt elengedhetetlenül szükséges követelményeket. A kivétel: Örkény István *Forgatókönyve*. Ez a mű sem minden részletében kikezdetlenül tökéletes. De ez esetben a rész megoldások méricskélésénél sokkal fontosabb a dráma egészéből sugárzó írói igazság ereje, az a látásmód, melyet Örkény István ebben a darabjában is képvisel: a kíméletlen szembenézés múltunkkal és önmagunkkal, ami nemcsak egy többé-kevésbé körvonalazható korszak konkrét eseményeivel és tanulságaival szembesíti a nézőt-olvasót, hanem általánosabb érvényű analízis lehetőségét is magában rejt.

2. Az évad vitathatatlanul és kimagaslóan legjobb és legmeggrázóbb előadása számomra a kaposvári Csiky Gergely Színház Peter Weiss-bemutatója, az Ács János rendezte *Marat halála*. Erőteljes, de a mű struktúráját tiszteletben tartó dramaturgiai változtatásokkal, kivételesen magas színvonalú, a kimagasló egyéni teljesítményeket megengedő közösségi színészi játékkal megszületett, következetesen végiggondolt, fájdalmasan szép és kegyetlenül igaz előadás a *Marat halála*, amely a modern színház számos törekvését tökéletes egységbe ötvözte.

3. A színészi és a tervezői díjak értelemszerűen egyéni díjak. E címekre azonban úgy adtam szavazatomat, hogy azok egyben egy-egy előadás elismerését is jelzik. Tehát nemcsak Udvaros Dorottya, Garas Dezső, Pogány Judit, Sarlai Imre és Rajk László egyéni teljesítményét méltányolom, hanem az évad legjobb előadásainak – természetesen a *Marat halálán* kívül a *Mirandolinát*, a *Háromgarasos operát*, az *Egy hónap falumt* és a *Boldogtalánokat* tartom.

Némiképpen más a helyzet a *Bambini di Prágával*, ennél ugyanis azt tartom elismerendőnek, hogy először történt – és nem sikertelen – kísérlet egy sajátos látványközpontú színház megvalósítására – amelyre egyébként egyedül a győri színházban vannak jelenleg az objektív feltételek –, s ezt a kísérletet Rajk László térkompozíciója szolgálta a legjobban.

OSGYÁNI CSABA

Magyar Rádió

A legjobb új magyar dráma: –
A legjobb előadás: Jurij Ljubimov rendezése a Nemzeti Színházban (Bertolt Brecht: Háromgarasos opera)
A legjobb női alakítás: –
A legjobb férfialakítás: –
A legjobb női epizódalakítás: Básti Juli (Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház)
A legjobb férfi epizódalakítás: Blaskó Péter (Csetepaté Chioggiában, miskolci Nemzeti Színház)
A legjobb díszlet vagy jelmez: –

PÁLYI ANDRÁS

SZÍNHÁZ

A legjobb új magyar dráma: Pilinszky János: Gyerekek és katonák
A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)
A legjobb női alakítás: Pogány Judit (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)
A legjobb férfialakítás: Máté Gábor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)
A legjobb női epizódalakítás: Csákányi Eszter (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)
A legjobb férfi epizódalakítás: Hunyadkürthy György (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)
A legjobb jelmez: Szakács Györgyi (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

Az elmúlt évek, sőt évtizedek tapasztalata (és nem csupán a hazai tapasztalat) azt tanúsítja, hogy ritka eset az új dráma és az új színház találkozása. Vagyis alig-alig fordul elő, hogy a színházilag eseményszámba menő előadások olyan új magyar drámából szülessenek, melyek irodalmi eseménynek számíthatnak. Többnyire a színházakat szoktuk ezért hibáztatni, mondván, hogy nem figyelnek oda eléggé az élő irodalomra, de meggyőződésem szerint e kérdésfelvetés fordítottja legalább ennyire érvényes és fontos: úgy tűnik, a drámaírók sem figyelnek eléggé az élő színházra. Pontosabban fogalmazva, kevés az új színdarabok között az olyan alkotás, mely új színházi koncepciót tartalmazna. Ezért tartottam kiemelkedőnek annak idején – a most szavazás-

ra bocsátott évadot megelőző szezonban – a győri színház *Takarítás*-előadását: Nádás Péter darabjából Szikora János és a keze alatt dolgozó színészek új színházeszményt olvastak ki. Pilinszky János színpadi művei is sajátos, hazai hagyományainktól sok tekintetben eltérő színház, színjátszási mód lehetőségét sugallják; sajnos azonban, Vincze János, aki Pécssett színre vitte a *Gyerekek és katonákat*, nemigen talált kulcsot a Pilinszky-féle koncepcióhoz. Se értéktelennek, se érdektelennek nem nevezhető a pécsi Pilinszky-bemutató, ám az irodalmi esemény – hogy a mű végre színre került – nem vált igazi színházi eseménnyé. „Versenyen kívül” azonban, azaz a határainkon túli magyar színjátszás keretében született egy produkció, mely az itt említett vonatkozásban a győri *Takarítás*hoz hasonlítható. Tolnai Ottó *Bayer-aszpirin* című monodrámáját az Újvidéki Színház égisze alatt Jancsó Miklós rendezte meg, Ladik Katalin adta elő. S az író újszerű színházi koncepciójából ezúttal is sok tekintetben újszerű, izgalmas, a legjobb értelemben vett avantgarde előadás született. Az évad legkiválóbb színházi eseményét – a Nemzeti Színház *Háromgarasos operája* és a *Mirandolina* mellett – kétségkívül Kaposvár tartogatta számunkra. Ács János *Marat/Sade*-rendezése alighanem máris színháztörténetnek számít: olyasvalami született meg vele magyar színpadon, amit Peter Brook „szent színháznak” nevez. A szavazólap előtt ülve, elfog a bőség zavara: nincs annyi díj, ahányat a *Marat/Sade* alkotói együttese megérdemelne. Mégis jóleső érzés az efféle zavar: azt bizonyítja, hogy az igazi színházi esemény beskatulyázhatatlan.

RAJK ANDRÁS

Népszava

A legjobb új magyar dráma: –
A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)
A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; *Mirandolina*, Nemzeti Színház)
A legjobb férfialakítás: –
A legjobb női epizódalakítás: Baranyai Ibo-lya (Örvényben, győri Kisfaludy Színház)
A legjobb férfi epizódalakítás: Dörner György (A medikus, Nemzeti Színház)
A legjobb jelmez: Schäffer Judit (Kékszakáll; A próba, Magyar Állami Ope-

aház; Thália szekerén, Katona József Színház)

Különdíj: Sztárcsinálók (Rocksínház)

Jó lelkiismerettel sem az év legjobb új magyar drámájára, sem a legjobb férfialakításra nem tudok szavazni az idén. Viszonylagos alapon nem óhajtom devalválni kritikusi értékelőrendszerünket, márpedig véleményem szerint ideai bemutatónk közül az érdemlegesekek részben fogalmilag nem felelnek meg a kitételnek, részben színvonal dolgában. Főszerepben jó férfialakítás szép számmal volt (Bessenyei Ferenc: Csörgheő Csuli az *Úri muriban*; Benedek Miklós: Ripafatta lovag a *Mirandolinában*; Jordán Tamás: De Sade márkja a *Marat*-ban; Lukáts Andor ugyanitt *Marat*-ként és Liliom szerepében; Szolnoki Tibor: Néroró a *Sztárcsinálók*ban) – egyedül kiemelhető kivételest nem tudok megnevezni.

Női főszerepben, mindkét nembeli epizódban sok, egyenrangúan kitűnő alakítást volt szerencsénk élvezni – a kivételesnek ítélt, díjra javasoltakon túl is.

A legjobb előadást illető javaslatomhoz két és fél megjegyzést szükségesnek érzek. A fél: a *Marat* színrevitele az évad előadási színvonala fölé nő. Szinte sajnálom ezért, hogy nem szavazhatok az általam egyébként nem kedvelt mű, Molnár Ferenc *Liliomán*ak szolnoki színpadra vitelére (Babarczy László vendégrendezése); újszerű, tartalmas, korábban fel nem ismert értelmezés. A zenés színházra jutó sajnálatosan kevés figyelem miatt is felhívom a figyelmet az új rocksínházra, a most értékelt évadhoz tartozó *Sztárcsinálók*-előadásra külön is.

Javaslataimon túl okvetlen említeni érdemes, díjra is érdemes (megosztásoknak azonban nem vagyok híve) női főszerepben Fehér Anna (Julika, *Liliom*), Hernádi Judit (Gautier Margit – teljesen függetlenül attól, hogy *A kaméliás bölgy* előadására nem szavaztam volna), Kállay Ilona (Beatrice, *Pillantás a hídról*), Pogány Judit (Corday Sarolta, *Marat*). Esztergályos Cecília Miss Arizonája is megérdemli az említést.

Női és férfi epizódalakítások dolgában egyenesen a bőség zavara nyomaszt. Felvillantom legalábbis a neveket, amelyek a kellemes gondot okozzák. Bánki Zsuzsa (Barabásné, *Forgatókönyv*); Csákányi Eszter, Czákó Klára (a *Marat*-„kvartett”-ből); Hátori Ildikó (Éva, Mária a *Csik-somlyói passió*ban és Marianne a *két árva*-ban); Medgyesi Mária (Beatrice, *Boc-*

caccio); Tábori Nóra (Littkéné, *Forgatókönyv*).

Hasonlóan gazdag a választék férfiepi-zódban. Nemcsak ábécében, még kevésbé protokollban, ellenben érdemben szívesen említem elől (határeset, főszerepnél is tehettem volna) Gábor Miklóst, aki bravúros stílusérzékkel csinált idevaló párizsi rendőrfőnököt *A két árva*ban (De Liniers gróf). Kránitz Lajos megérdemelten kapta pályájának talán legjobb kritikáit a *Pillantás a hídról* hallgatag, póztalanul nyugtalanító Marcójáért. Némileg rendhagyó módon (ismét csak a zenés színház javára) említem egyik legnagyobb színészünket, Melis Györgyöt is, aki nem tehet róla, hogy operaénekesnek ugyanilyen jó. Nemcsak a Kazinczy-díjra volt hivatott annak idején – prózai színészeket joggal megelőzve –, ideai színészi alakítása ismét említést érdemel egyszer ezen a helyen is (Popolani alkímista a *Kékszakáll*ban). Mikó István gyorsan emelkedett a számottevő színművészek sorába. A *Mi lesz veled, emberke?* hármass szerepe (Schlüter–Franz–Schulz) és a *Miss Arizona*-beli „Dzseri Sztrakos” előrevitték ezen az úton. Székelyi József már végképp nem szorul a felfedezésre – az *Ezek a kísértetek!* jól ki- és megtalált, jellemében gusztustalan Rafaelo portása ellenben az észrevevésre igen.

Mint valamennyiünk szavazásában, az enyémekben is hibaforrás, hogy természetesen nem láttam az évad minden előadását.

RÓNA KATALIN

Film–Színház–Muzsika

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Sinkó László (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Vajda László (Oresztész, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Pauer Gyula (Oresztész, Nemzeti Színház)

Az évadban bemutatott magyar drámák között – számomra legalábbis – nincs méltó a kritikusok díjára. Nem szeretem és ezért nem is szívesen fogadom

el mérceként az „ahhoz képest” kategóriát. Jobbnak tartom a minőségi válogatást, mint a mindenáron való mennyiség tartást, amely évről évre igyekszik „kipipálni” a magyar drámák kötelezőnek vélt bemutatósámát. S mert fölöslegesen tartom a félmegoldásokat, nem voksolok legjobb magyar drámára. A *Csik-somlyói passió* tarthat számot díjra, ám nem igazán lehet hová sorolni. Ezért esetleges különdíjra javaslom.

A színészi játékot tekintve sokkal jobb a helyzet. S a választás ezért nehéz. Majd’ minden kategóriában vannak riválisok, sőt szereplőpárosok, összetartozó alakítások. Csak a gondolkodásmód illusztrálására írom le a *Háromgarasos operából* a Töröcsik–Garas páros nevét és a Pogány–Rajhona kettősét az *Egy hónap falun*-előadásból.

Számomra teljesen egyértelmű volt Udvaros Dorottya elsősége a *Mirandolinában*. Itt nyugodtan írom le a „leg” szócskát. Ha jobb ügyet szolgálhatott volna, szívesen szavaztam volna Tordy Gézára az *Amadeus*ban nyújtott teljesítményéért.

S végül a rendezés: Ascher Tamás *Egy hónap falujma*, Zsámbéki Gábor *Oresztész* merült föl bennem. Végül is azért szavaztam Ács János *Marat/Sade*-jára, mert Ács úgy tudta megrendezni, minden eddigi előadástól eltérően a maga *Marat/Sade*-ját, hogy gondolkodásának tudatossága és egyöntetűsége a maga rendezésén belül határozott és következetes.

SZÁNTÓ JUDIT

Magyar Színházi Intézet

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Máté Gábor (Marat/Sade; Egy hónap falun, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Gobbi Hilda (Boldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Varga Mátyás (A két árva, Várszínház)

Az értékelés és így a díjkiosztás szempontjából ez az évad is hasonló képet

mutat, mint a megelőzők: kevés az igazán kiemelkedő teljesítmény – azok viszont valóban elsőrangúak –, s engem legalábbis a legtöbb kategória nem állított komoly fejtörés elé; „választottam” fölénye számomra vitathatatlan volt, egyedül a férfi epizodista kategóriájában osztottam volna szívem szerint több díjat. Azonban megjegyezném: ha már a kezdet kezdetén is felhasználtuk a „Plays and Players” példáját, átvehetnők tőlük a „legígéretesebb új színész”, illetve „színező” kategóriáját; mindkettőre lenne jelöltem, s ezzel bizonyára nem állok egyedül. Megfontolandónak tartanám továbbá a tervezői díj kettéosztását: a színpadkép többnyire súlyosabb, meghatározóbb funkcióját tekintetbe véve felettebb valószínű, hogy a díjat minden évben díszlettervező kapja, s így – ha csak nem ő egy személyben a jelmezek alkotója is – hosszú távon feltétlen igazságtalanságot követünk el kitűnő jelmeztervezőinkkel szemben.

Az új magyar dráma nem éli épp legvirágzóbb periódusát; a *Forgatókönyv* toronymagasan emelkedik ki a mezőnyből, még akkor is, ha hitem szerint nem hibátlan alkotás. Nemcsak az új magyar dráma általában, hanem konkrétan épp a *Forgatókönyv* is megsínylette Örkény István fájó távozását – ha idejéből-erejéből még futja, vérbeli remekművet is hagyhatott volna ránk.

Legjobb rendezésként majd kilenc hónapig Ascher Tamás Turgenyev-ünnepe, az *Egy hónap falum* hordoztam magamban; aztán a szezon végén, Kecskeméten jött Ács János a *Marat/Sade*-dal – láttam és győzött. Az *Egy hónap falum* így is kiemelkedő előadásnak tartom, utána pedig még sorolhatnék jó néhány jelentős élményt; elsősorban Székely Gábor *Boldogtalanok*-rendezését (melynek szememben nem értett a korábbi szolnoki siker, mivelhogy azt sajnos nem láttam) és Babarczy László szolnoki *Liliomját*. Elismerem Kerényi Imre *Csiksomlyói passiójának* hibátlan esztétikumát és emocionális értékeit, Marton László *Kőműves Kelemenjének* kemény és keserű lendületét, és kellemes-újszerű színházi csemegeként nagyon élveztem Vámos László *Két árváját* is.

A szezon nagy színészi revelációjának érzem mindkét említett előadásban Máté Gábor kivételesen intelligens és kivételesen szuggesztív alakítását. Privát rangsoromban őt követi Jordán Tamás (De Sade és Rakityin), valamint Gálffi László (*Amadeus*).

Udvaros Dorottyaival kapcsolatban csak variálhatnám a Máté Gáborra vonatkozókat – idei elsőségét abszolútnak érzem. De hadd iktassam ide jelöltjeimet a legígéretesebb fiatal színész díjára: ha ezt az egyelőre hiányzó minősítést a férfiak közül Bezeredy Zoltánnak juttatnám (Peter Weiss, Feydeau és Goldoni darabjaiban játszott szerepeiért), úgy a nők közül Fehér Annát illetné, egészen újszerű, megbüvölően homogén Julikájáért.

Gobbi Hilda özvegy Huber Evermódnéja miniatűr remeklés; kategóriájában meg sem közelítette senki. De bármily varázslatosan okos, ezer megtervezett és kiszámított színt villogtató játék volt is Major Tamásé Forlipopoli szerepében, fáj a szívem Tahí Tóth László II. Józsefjéért (*Amadeus*) és Gábor Miklós rendőrfőnökéért (*A két árva*), akiknek, ha nincs a másik kettő, habozás nélkül megszavaztam volna a díjat. Ami döntött: nem csupán az életműnek kijáró hódolat (hiszem-remélem, hogy ezt a hódolatot még sokáig róhatjuk a pályája folyamatos csúcseit járó Major Tamásnak), hanem az értékesebb produkció is.

Az eddigiekből is kitűnik, hogy sok kollégámmal ellentétben nagyon kedveltem *A két árvát*. Egy kategóriában – számomra legalábbis – nem fért kétség elsőségéhez: Varga Mátyás angyalian ironikus, játékos és látványos díszlete a sok funkcionális, praktikus, de inkább rüt színpadkép között különösen szívemhez nőtt. Hasonló okokból emlékszem még szívesen Fehér Miklós *Amadeus*-díszletére is.

SZEKRÉNYESY JÚLIA

Élet és Irodalom

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Högye Zsuzsa (Ház mestersirató, veszprémi Petőfi Színház)

A legjobb férfialakítás: Máté Gábor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb női epizódalakítás: –

A legjobb férfi epizódalakítás: Blaskó Péter (Csetepaté Chioggiában, miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Donáth Péter (Liliom, szolnoki Szigligeti Színház)

TAKÁCS ISTVÁN

MTI

A legjobb új magyar dráma: Csiksomlyói passió

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Háromgarasos opera; Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: Garas Dezső (Háromgarasos opera, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Horváth Zsuzsa (Csetepaté Chioggiában, miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Máté Gábor (Marat/Sade, kaposvári Csiky Gergely Színház)

A legjobb díszlet: Pauer Gyula (Thália szekeren, Katona József Színház)

1. A *Csiksomlyói passiót* – egyebek között – azért tekintem a) magyar színpadon először bemutatott magyar drámának, mert Balogh Elemér és Kerényi Imre feldolgozása egy hatalmas terjedelmű, szerteágazó, heterogén drámatörténeti emlékműből önálló, eredeti koncepciójú, ebben a formában először bemutatott magyar drámát hozott létre; b) mert mindezeket túl rendkívül jelentős értékműtést is végez; c) mert téveszthetetlenül magyar, nyelvében is, szellemében is; d) mert többet mond a mai nézőnek a mindenáron jelen idejűnek lenni kívánó új magyar drámáknál a magyarságunkról.

2. A legjobb férfialakítások között mindenképp meg kell említenem Tordy Géza Salierijét is; a férfi epizódalakítások sorában Blaskó Péter Isidoróját a miskolci *Csetepaté Chioggiában*-előadásban, ugyanitt Körtvélyessy Zsolt Toffolóját s a Nemzeti *Mirandolinájában* Major Tamás Forlipopoli ögrófját.

TARJÁN TAMÁS

ELTE, XX. századi magyar irodalmi Tanszék

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: *Forgatókönyv*

Vitatható ideológiája nem kérdőjelezheti meg, hogy dramaturgiai kvalitásaival messze kiemelkedik az évad mezőnyéből.

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: *Marat/Sade*)

Mert kétségbeesetten zúdított a nyakunkba egy dézsa hideg vizet, hogy gondolkodjunk végre!

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (A medikus; Mirandolina, Nemzeti Színház)

Remélhetőleg ahhoz is elég lesz kivételes tehetsége, hogy máris mutatkozó túlfogalkoztatásával dacoljon.

A legjobb férfialakítás: Rajhona Ádám (A nők iskolája, Boglárlelle-kaposvári Csiky Gergely Színház)

Azt is elismerően méltányolva, hogy a sokszor hősalakok bőrébe kényszerült karakterszínész milyen szívós küzdelmet folytatva halad előre pályáján.

A legjobb női epizódalakítás: Györy Franciska (Amerikai álom; A homokláda, szolnoki Szigligeti Színház)

Mindig akkor produkál kitűnőt, amikor talán senki sem várja.

A legjobb férfi epizódalakítás: Tahy Tóth László (Amadeus, Vígszínház)

A „magyar” II. József, a „kalapos király” szomorú okosságáért.

A legjobb díszlet vagy jelmez: Götz Béla díszlete; Füzy Sári jelmeze (Csiksomlyói passió, Várszínház)

Terveik racionális tisztaságával, illetve játékos humorával jelentős részt kértek a szezon egyik legérdemeltebb sikerű előadásából.

Különdíj: Vallai Péter (Spionjáték, győri Kisfaludy Színház)

Egyszemélyes színházáért; vö.: Esterházy Péter, Spionnovella, 191. 1.: „Az egészben az a fortély, hogy a hallgató bizonytalansága – egy idő után – lelkiismeret-furdalássá bicsaklik...”

VARJAS ENDRE

Élet és Irodalom

A legjobb új magyar dráma: Sztárcsinálók

A legjobb előadás: Ács János rendezése a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Peter Weiss: Marat/Sade)

A legjobb női alakítás: Udvaros Dorottya (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb férfialakítás: –

A legjobb női epizódalakítás: –

A legjobb férfi epizódalakítás: –

A legjobb díszlet vagy jelmez: –

ZAPPE LÁSZLÓ

Népszabadság

A legjobb új magyar dráma: Örkény István: Forgatókönyv

A legjobb előadás: Jurij Ljubimov rendezése a Nemzeti Színházban (Bertolt Brecht: Háromgarasos opera)

A legjobb női alakítás: Gobbi Hilda (Böldogtalanok, Katona József Színház)

A legjobb férfialakítás: Benedek Miklós (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb női epizódalakítás: Takács Katalin (Koldusopera, szolnoki Szigligeti Színház)

A legjobb férfi epizódalakítás: Major Tamás (Mirandolina, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: Kastner Péter (Autobusz, debreceni Csokonai Színház)

Az évadot leginkább alighanem az jellemezte, hogy a várható nagygyűk szinte kivétel nélkül csütörtököt mondtak, a győri *Hamlettől* a kaposvári *III. Richárdig*, noha természetesen egy napon nem lehet említeni az egyik teljes koncepciótlanságát a másik túlzottan is erősen érvényesített és a művel nem teljesen összhangban lévő koncepciójával. Kivétel, ahol a papírforma és az eredmény találkozott, talán egyedül a Ljubimov rendezte *Háromgarasos opera*, amely nemcsak a megvalósítás kivételes színvonalával tűnt ki, de azzal a gondolati tartalommal is, amellyel gazdagította Brecht művét.

Születtek azután rendkívül szép, de kevésbé tartalmas előadások is, mint amilyen a *Csiksomlyói passió*, amelynek alkotói mintha végképp elfeledkeztek volna arról, hogy az a bájos népi együgyűség, amelyet oly nagy szeretettel idéztek meg, végképp a múlté, s megmutatása vesztének, pusztulásának felmutatása nélkül legfeljebb féligazság. Az évad másik bravúros előadása a Pesti Színházban játszott *Kömvés Kelemen* pedig oly mértékig általánosítva ábrázolta Sarkadi darabjának alapkérdéseit, hogy az elvesztette minden politikai-ideológiai izgalmát.

Szavazattal nemigen honorálható, de szólni kell még arról is, hogy a kaposvári és a szolnoki színház, ha nem is rukkolt ki az idén igazán kiemelkedő előadással – számomra legalábbis sem az igen lelkesen fogadott kaposvári *Marat*, sem a szolnoki *Koldusopera* nem volt ilyen –, de mindkettő egyenletes, érdekes, színes programot bonyolított le. S örülni kell annak is, hogy legújabb színházunk, a nyíregyházi, változatos, sokféle programot tudott nyújtani közönségének. Pesten a Nemzeti Színház mutatott be igazán egyenletesen magas színvonalú programot, amely azonban nem bizonyult eléggé „nemzetinek”.

Az új magyar darabok közül viszont a kétségkívül kiemelkedő *Forgatókönyv* is inkább a várakozástól messze elmaradt bemutatók közé tartozik. Ebben nyilvánvalóan részes az a gondolati-történelemszemléleti görcs, amely az író fogva tartotta, s amelynek nem tudott annyira fölébe kerekedni, hogy igazán nagyvonalúan képes lett volna azt ábrázolni, de részes a Vígszínház előadása, amely még az íróénál is görcsösebb és reménytelenebb igyekezetet mutatott a kérdések megértésére. Szabó Magda műve, *A csata számomra* nem annyira a legtöbb kritika által kifogásolt drámaiatlansága, epikus jellege miatt tetszett sikertelenség, sokkal inkább történelemlátásának, történelmi kérdésfeltevésének hamvasan ártatlan gyermekiessége miatt. *A vadászban* Páskándi Géza meglehetősen reménytelen kísérletet tett arra, hogy a pszichoanalitikus és a szociális naturalizmust történelmi szimbolikává emelje. Csörsz István *Kék a tenger* című darabjában a családi viszonyok álságait, hazugságait leleplező, meglehetősen szabványos – de elég sok ponton ügyetlenül alkalmazott – dramaturgiával próbált meg elevebb, közvetlenebbül mai problémákat megragadni. Fejes Endre műve, *Az angyalarcú*, dühödten előszámlált társadalmi hibalistával kívánta főhősét konfliktusba, drámába kergetni. A dolgok láttán támadt felháborodás azonban nem azonos a hős sorába belemaró tragikus eseményekkel. Meglehetősen erőltetett tragédia születet csak ebből.

A legjobb színészi alakítás kiválasztásánál a bőség bizonyos zavarával küzdök, amiből azonban sajnos egyáltalán nem következik, hogy a színészi játék általános színvonala különösebben magas lett volna az évad folyamán; a bőség mindössze annyit jelent, hogy egy-egy kategóriában több igen jó alakítás is született, igazán „remek” azonban talán egy sem. De mindenképpen meg kell említenem a szavazólapon kívül Garas Dezső és Töröcsik Mari játékát a *Háromgarasos operában*, Udvaros Dorottyaét ugyanitt és a *Mirandolinában*, Sinkó Lászlóét a *Böldogtalanokban*, Molnár Piroska Élektáráját az *Oresztészben*.

